

Висновки. Об'єктивні показники і самооцінка населення свідчать про загалом низький рівень життя населення. Його характеризують невеликі доходи, у яких майже третину становить зарплата і майже половину – соціальні трансферти. Більше грошових доходів мають жителі міст, домогосподарства з дітьми та працюючими членами сімей. Внаслідок низьких показників оплати праці у галузях господарства та високого рівня безробіття (8,6%) розміри зарплати в області є найнижчими в Україні, але вона поступово збільшується.

Деякі надходження населення має від земельних ділянок (переважно в натуральному виразі), їх має понад 50% домогосподарств, а також як допомогу від родичів з-за кордону. Загалом є позитивні тенденції у структурі сукупних доходів (збільшення трудових надходжень, зниження натуральних доходів), але вони нівелюються у роки економічної кризи збільшенням рівня інфляції і зростанням цін на товари, в т.ч. і товари продовольчої групи.

Майже половину своїх доходів домогосподарства витрачають на продукти харчування і товари першої необхідності, що також є ознакою низького рівня життя. Більші витрати на найнеобхідніші товари (60%) мають міські жителі порівняно з сільськими (40%). Незважаючи на повільне збільшення доходів, що подає офіційна статистика, в області збільшуються витрати на придбання нерухомого і рухомого майна, що свідчить про наявність в регіоні тіньового сектора економіки і про значні трансферти заробітчан своїм родичам. Саме це певною мірою свідчить про підвищення рівня життя домогосподарств, у яких є заробітчани.

Література:

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2007 році. Тернопільська область (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : статистичний бюлетень. – К. : Держкомстат України, 2008. – Ч. II. – 179 с.
2. Соціальні індикатори рівня життя населення : статистичний збірник / Головне управління статистики у Тернопільській області. – Тернопіль, 2009. – 207 с.
3. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2007 рік / Головне управління статистики у Тернопільській області. – Тернопіль, 2008. – 463 с.

Резюме:

Штокало Я. ДОХОДИ ДОМОХОЗЯЙСТВ – ПОКАЗАТЕЛЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

В статье проанализированы источники формирования доходов населения Тернопольской области, которые являются важным индикатором уровня жизни людей. При переходе к рыночным отношениям происходит резкое падение уровня жизни населения – тогда материальная составляющая благосостояния выходит на первый план и от нее зависит потребление людей, удовлетворение их личных потребностей. Доходы характеризуют экономический статус домохозяйства или лица, имеющие различное происхождение и структуру.

Ключевые слова: уровень жизни, доходы, домохозяйство, социальные трансферты, уровень безработицы.

Summary:

Shtokalo J. HOUSHOLD INCOME – AN INDECATOR OF LIVING STANDARTS.

The article analyzes the formation of income sources, Ternopil region, which is an important indicator of quality of life of people. If you switch to a market economy is the sharp decline in living standards – then part of the material well-being comes to the fore and it depends on the consumption of people meet their personal needs. Revenues characterize the economic status of households or individuals have different origins and structure.

Key words: living standards, income households, social transfers, the unemployment rate.

Надійшла 21.01.2010р.

УДК 911.3 + 911:38

Світлана ДОБРОВОЛЬСЬКА

ДНІСТЕРСЬКИЙ КАНЬЙОН: МЕЖІ, ТЕРИТОРІЯ, ПОСЕЛЕНСЬКИЙ СКЛАД

Проведений аналіз наукових публікацій щодо меж регіону дослідження. Визначене помежжя Дністерського каньйону за населеними пунктами. Встановлений його адміністративно-територіальний склад і виявлена поселенська структура та особливості її розташування за адміністративними районами.

Ключові слова. Середнє Придністер'я, Дністерський каньйон, поселення, населені пункти, межа, адміністративний район.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Середнє Придністер'я, куди входить Дністерський каньйон, у науковому плані є територією доволі вивченою. Причому, його розглядали зі своїх позицій, здебільшого, географи: як фахівці фізичної, так і економічної географії. Проте,

власне, Дністерський каньйон не часто ставав об'єктом дослідження науковців. Тут винятком може слугувати спеціальне колективне вишукування за результатами міжнародної наукової конференції, що була присвячена даному регіонові та його туристсько-рекреаційним ресурсам [8]. На нашу думку, виходячи з різноманітних підходів щодо визначення територіальних меж Дністерського каньйону, або Великого каньйону Дністра [6], бачиться доцільним з'ясувати його помежжя та просторово-поселенський склад, щоб створити єдину хорологічну основу для подальших досліджень. Це особливо актуально у світлі того, що більшість науковців намагалися, особливо межі Середнього Придністер'я, співставляти з адміністративно-територіальними кордонами – межами адміністративних районів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки сам каньйон у географічній літературі асоціюється із Середнім Придністер'ям або Подністер'ям, то варто виділення меж першого здійснювати рівнобіжно зі з'ясуванням меж останнього. Так, Г. Швобсом до Середнього Дністра була віднесена та його частина, що вкладається у відтинку від с. Нижнів Івано-Франківської до м. Могилева-Подільського Вінницької областей [12]. Аналогічну думку висловлював і Г. Денисик [5], однак уже пізніше, зі співавтором Л. Стефанковим, він нижню межу відсуває до м. Ямпіль Вінницької області [7]. Значно розширює Середнє Придністер'я, зі зміщенням західної і східної межі на південь В. Коржик, означуючи їх від гирла р. Коропець і до гирла р. Кам'янки [9]. Майже в таких же контурах бачиться регіон (за винятком правобережжя Дністра, де він починається від гирла р. Бистриці) і Л. Воропай [4]. Суголосною із останнім автором є думка В.Тимченка, який Волино-Подільську ділянку р. Дністер, тобто Середнє Придністер'я, виділив, починаючи від р. Бистриці і завершуючи с. Кам'янкою [10]. Доволі зсунутим, униз за течією Дністра, вийшло Середнє Придністер'я у М. Веклича та його співавторів, які на заході виокремили його гирлом р. Сірет, а на півдні – південною частиною Подільської височини (південніше м. Тирасполь) [2], тому до Великого каньйону Дністра цей регіон має опосередковану наближеність. Більш-менш точним у своїх поглядах на територію сточища Середнього Дністра (щодо співмірної інкорпорації в нього Дністерського каньйону) виявився, на наш погляд, М. Цепенда [11], який визначив його на лівобережжі від р. Золотої Липи до р. Дерли, а на правобережжі – від р. Глувач до р. Сокирянки (саме з цього боку територія помітно звужена). Якнайточніше підійшли до виокремлення меж, власне, Великого каньйону Дністра В. Андрейчук і А. Помогайленко, які визначили його на відтинку від м. Галича до м. Могилева-Подільського, мотивуючи це тим, що тут каньйон утворює наймальовничіші урвисті ландшафти з численними врізаними меандрами і що тут найяскравіше проступають специфічні особливості каньйонної природи [1].

Формулювання цілей статті. Отже, крайніми точками Дністерського каньйону, на думку В. Андрейчука і А. Помогайленка, до якої схиляємося і ми, є м. Галич (не входить до каньйону) і м. Могилів-Подільський (входить). У цих західно-східних межах необхідно оконтурити регіон із півночі і півдня, щоб визначити його адміністративно-територіальний і поселенський склад. Це стане територіальною основою для подальших, особливо, демогеографічних та екістичних досліджень, коли будуть залучатися демографо-статистичні, археологічні, архівні та інші дані. У цьому контексті наголосимо, що перенесення практики прийняття меж, особливо, для Середнього Придністер'я за межі адміністративних районів, які складають територію останнього, є неприйнятним для Дністерського каньйону, бо він є суто природним утворенням. Виходячи з цього, найдоцільніше Великий каньйон Дністра оконтурювати за природними ознаками, а такими є лінії вододілів, що яскраво проступає для південної межі регіону, де розділяються сточища річок Дністра і Прута. На цьому відтинку ширина правобережного каньйону коливається на ділянці чернівецької частини у межах 2-25км, а івано-франківської – у межах 7-25км.

Дещо складнішим є процес виділення Дністерського каньйону на території сточища Дністра. Тут, найперше, необхідно провести його помежжя вододілом коротких допливів І-го порядку. Якщо вони на певній ділянці відсутні, то границя проходиме, виходячи з місцевих особливостей рельєфу, на такій відстані від русла р. Дністер, яка б не перевищувала ширину смуги право- і лівобережної дністровської долини, що у сумі сягає 30-35км. Остання умова, певним чином, повторює обґрунтування Л. Воропай і М. Куниці щодо територіальних обсягів Середнього Придністер'я, куди, на їхню думку, повинна входити смуга долини Дністра разом із нижніми і середніми течіями його допливів шириною до 30км [3]. Беручи до уваги щойно висловлене, відзначимо, що на лівобережжі ширина Великого каньйону Дністра (у межах сточища останнього) на івано-франківській ділянці сягає 10-12км, тернопільській – 6-27км, хмельницькій – 9-31км і вінницькій – 14-25км.

Виклад основного матеріалу. Отже, південна межа Дністерського каньйону співпадає із вододілом між Дністром і Прутом, що має місце на всьому протязі Чернівецької і далі спостерігається в Івано-Франківській областях. Тут означена закономірність витримується до вододілу між річками Тлумач і Ворона та повертає ним на північ до села Клубівці Тисменицького району, що розташоване поза каньйоном. Від даного поселення помежжя розвертається на північний захід і східніше сіл Вовчинець і Ямниця йде до с. Тязів (всі – Тисменицького району), огинаючи яке із заходу спрямовується на північний схід і виходить зі сходу м. Галича на р. Дністер.

На лівобережжі р. Дністер межа правує західніше сіл Межигірці і Медуха Галицького району і звертає до адміністративної границі між Івано-Франківською та Тернопільською областями, якою виходить на територію Монастириського району. Тут північна границя Дністерського каньйону підходить із півдня до сіл Яргорів і Чехів та переходить на землі Бучацького району, де з півночі обгинає с. Бариш і в південному напрямку, не доходячи до с. Соколів, звертає на схід між села Новосілка і Дуліби, а далі оббігає с. Пожежу та заходить у Заліщицький район. На території останнього, вона, виокремлюючи с. Буряківку, проходить межею між Чортківським і Заліщицьким районами і, залишаючи зі сходу села Лисівці і Шипівці, знову співпадає із адміністративною межею тепер уже між Заліщицьким і Борщівським районами. На території останнього помежжя Великого каньйону Дністра набуває, загалом, західно-східного спрямування, проходячи з півдня від сіл Олексинці – Стрілківці – Вовківці – Турильче – Підпилип'я.

Територією Хмельницької області північний рубіж Дністерського каньйону йде землями Кам'янець-Подільського і Новоушицького районів. У межах першого він спочатку накладався на адміністративну межу району, а потім із півночі оминав села Голосків, Слободу-Гуменецьку, Боришківці, повертав на північ західніше сіл Корнівки й Абрикосівки та обходив села зі сходу – Супрунківці, з півночі – Дерев'яне, із заходу, півдня та сходу – Бровари, із півночі – Нефедовці, Подільське і Гуту-Чугорську. На землях Новоушицького району північне помежжя Великого каньйону Дністра переходило через наступні населені пункти: Косиківці – Садове – Ставчани (на північ від них) – Струга – Мала Стружка (на південь) і вступало у Вінницьку область.

Вінницька границя Дністерського каньйону мала рівнобіжне спрямування із напрямком русла Дністра, тобто простягалася із північного заходу на південний схід. На території Муровано-Куриловецького району вона прямувала південніше сіл Свидова і Житники, північніше – м-ка Муровані Курилівці, південніше – с. Роздолівка і північніше – с. Дружба. Надалі вона виходила на адміністративну межу між Муровано-Куриловецьким і Могилів-Подільським районами та на землях останнього підступала з півночі до сіл Кукавка, Підлісне, Борщівці, Садова і Коштуля. Звідси помежжя Дністерського каньйону накладалося на вододіл між р. Дерло і безіменного потоку та набувало південно-західного спрямування до Дністра, огинаючи зі сходу м. Могилів-Подільський та с. Одая.

Отже, територію Великого каньйону Дністра утворюють частини п'яти областей – Вінницької, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької та Чернівецької, що разом об'єднують 16 адміністративних районів. Причому, по 4 райони «делегували» Івано-Франківська (Галицький, Городенківський, Тисменицький і Тлумачький), Тернопільська (Борщівський, Бучацький, Заліщицький і Монастириський) і Чернівецька (Заставнівський, Кельменецький, Сокирянський і Хотинський) області та по 2 – Вінницька (Могилів-Подільський і Муровано-Куриловецький) і Хмельницька (Кам'янець-Подільський і Новоушицький) області.

Загалом, у межах Дністерського каньйону знаходиться 518 населених пунктів, з яких 500 – сільські поселення, а 18 – міські, тобто частка останніх є доволі мізерною – 3,5% (тут і надалі, що стосується поселенського складу регіону, див. табл. 1). Із міських населених пунктів слід виокремити 8 міст (Новодністровськ, Сокиряни, Хотин, Городенку, Тлумач, Заліщики, Кам'янець-Подільський та Могилів-Подільський), з яких 3 – це міста обласного підпорядкування – Новодністровськ, Кам'янець-Подільський і Могилів-Подільський. До категорії містечок відносяться Кельменці, Кострижівка Заставнівського, Чернелиця Городенківського, Єзупіль Тисменицького, Коропець Монастириського, Золотий Потік Бучацького, Товсте Заліщицького, Мельниця-Подільська Борщівського, Стара Ушиця Кам'янець-Подільського районів та Муровані Курилівці. Тільки два райони не репрезентовані міськими поселеннями – це Галицький і Новоушицький. Найбільша частка міст і містечок має місце у чернівецькій частині – 5,8% від усіх населених пунктів даної території, а найменша спостерігається у хмельницькій – 1,5%. Хоча в тернопільській частині каньйону фіксується однакове з чернівецькою частиною число міських поселень – 5, однак, їхня питома вага до всіх поселень першої є меншою –

Таблиця 1

Адміністративно-територіальний та поселенський склад Дністерського каньйону

№ п/п	Адміністративний район	К-сть усіх поселень, шт.	К-сть поселень, що не входять у каньйон, шт.	К-сть поселень, що входять у каньйон		
				всі	сільські	міські
1.	Муровано-Куриловецький	60	49	11	10	1
2.	Могилів-Подільський	55	25	30*	29	1
	Вінницька частина	115	74	41	39	2
3.	Галицький	71	57	14	14	-
4.	Городенківський	50	13	37	35	2
5.	Тисменицький	51	35	16	15	1
6.	Тлумацький	59	5	54	53	1
	Івано-Франківська частина	231	110	121	117	4
7.	Борщівський	72	32	40	39	1
8.	Бучацький	59	38	21	20	1
9.	Заліщицький	55	3	52	50	2
10.	Монастириський	48	22	26	25	1
	Тернопільська частина	234	95	139	134	5
11.	Кам'янець-Подільський	123	17	106**	104	2
12.	Новоушицький	59	35	24	24	-
	Хмельницька частина	182	52	130	128	2
13.	Заставнівський	39	11	28	27	1
14.	Кельменецький	33	12	21	20	1
15.	Сокирянський	30	10	20***	18	2
16.	Хотинський	39	21	18	17	1
	Чернівецька частина	141	54	87	82	5
	ВСЬОГО	903	385	518	500	18

* в т.ч. і місто обласного підпорядкування Могилів-Подільський

** в т.ч. і місто обласного підпорядкування Кам'янець-Подільський

*** в т.ч. і місто обласного підпорядкування Новодністровськ

У Тернопільських районах каньйону зосереджена найчисельніша поселенська мережа, що складається зі 149 населених пунктів. Другою за кількістю поселень є хмельницька частина, що нараховує 130 шт. Найслабше за чисельним складом представлений південь регіону дослідження, де у межах двох вінницьких районів має місце лише 41 населений пункт.

Кам'янець-Подільський район має найпотужнішу поселенську структуру, яку утворюють 106 населених пунктів. Майже у 2 рази йому поступаються Тлумацький і Заліщицький райони, де зафіксовано, відповідно, 54 і 52 поселення. Найменшою є поселенська мережа Муровано-Куриловецького (11 населених пунктів), Галицького (14) і Тисменицького (16) районів.

Як нами вже зауважувалося вище, що, оскільки в основу виокремлення Дністровського каньйону був покладений природний принцип, то його територію утворюватимуть адміністративні райони не у повному поселенському складі. Так, для регіону пересічна відносна величина населених пунктів, що утворюють поселенську структуру каньйону, до всіх поселень адміністративних районів, які входять до нього, сягає 57,4%. Вищим за цей показник мають 7 районів, причому 5 із них зосереджені на правобережжі Дністра – Сокирянський, Кельменецький, Заставнівський, Городенківський і Тлумацький і тільки 2 розміщуються у його лівобережжі – Заліщицький і Кам'янець-Подільський. Причому, найзначніша частка характерна для Заліщицького району, де лише 3 населених пункти із 55 не входять у межі Дністерського каньйону (94,5%), а другою величиною володіє Тлумацький район – 91,5%. Найменша кількість поселень (із тих, що складають поселенську мережу того чи іншого району), які знаходяться на теренах регіону дослідження, фіксується для Муровано-Куриловецького та Галицького районів – відповідно, 18,3% та 19,7%. Так, для останнього тільки 14 населених пунктів із 71 увійшли у контури Великого каньйону Дністра, а для Муровано-Куриловецького – лише 11 із 60.

Висновки. Дністерський каньйон є природним утворенням, тому його межі не повинні співпадати із адміністративними. Каньйон утворюють землі 16 адміністративних районів, що належать до 5 областей. Поселенська мережа регіону нараховує 518 населених пунктів, із яких 18 – міські поселення. Найпотужніша поселенська структура має місце на території кам'янець-подільської частини каньйону (106 населених пунктів), а найслабша – у межах муровано-куруловецької (11

поселень).

Література:

1. Андрійчук В. Дністровський каньйон / В Андрійчук, А. Помозайленко // Річкові долини: природа – ландшафти – люди : збірник наукових праць / Чернівці – Сосновець, 2007. – С. 27-46.
2. Веклич М. Ф. Палеогеографические этапы и стратиграфия плиоцена и плейстоцена Среднего и Нижнего Приднестровья / М. Ф. Веклич, В. М. Веклич, Матвишина Ж. Н. // Физическая география и геоморфология. – К. : Вища школа, 1983. – Вып. 29. – С. 66-78.
3. Воронай Л. И. Геолого-геоморфологическое строение Среднего Приднестровья / Н. А. Куница, Л. И. Воронай // Воздействие гидротехнического строительства на природу и хозяйство Среднего Приднестровья. – Л.: Изд-во ГО СССР, 1981. – С. 9-15.
4. Воронай Л.И. Середнє Придністров'я – унікальний регіон України [за ред. Г. І. Денисика] // Середнє Придністров'я / – Вінниця : В-во «Теза», 2007. – С. 4-12.
5. Денисик Г.І. Край каньйонів – Середнє Придністров'я / Г. І. Денисик // Український географічний журнал. – 1996. – № 3. – С. 60-63.
6. Денисик Г. І. Лісополе України / Г. І. Денисик – Вінниця : Тезис, 2001. – 284с.
7. Денисик Г., Поверхневі води: річки, озера й болота / Г. Денисик, Л. Стефанков // Середнє Придністров'я – Вінниця : В-во «Теза», 2007. – С. 120-126.
8. Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16 – 18 травня 2009 р. / М-во освіти і науки України, Головне управління з питань туризму, сім'ї, молоді та спорту Терн. держ. обл. адмін. [та ін.]. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 240с.
9. Коржик В. Геологічна будова Середнього Придністров'я [за ред. Г. І. Денисика.] / В. Коржик // Середнє Придністров'я. – Вінниця: В-во «Теза», 2007. – С. 58-66.
10. Сирено Л. А. и др. Гидробиологический режим Днестра и его водоемов [отв. ред. Л. П. Брагинский]. – К. : Наукова думка, 1992. – 356с.
11. Цепенда М. М. Регіон «Середнє Придністров'я» як об'єкт оцінки рівня господарської освоєності водно ресурсного потенціалу / М. М. Цепенда // Науковий вісник Чернівецького унів-ту: 36. наук. праць. – Вип. 434 : Географія. – Чернівці : Рута, 2009. – С. 21-27.
12. Швєбс Г. І. Дністер / Г. І. Швєбс // Географічна енциклопедія України: В 3-х т. – К. : УРЕ ім. М. П. Бажана, 1989. – Т.1 : А-Ж. – С. 344.

Резюме:

Светлана Добровольская. ДНЕСТРОВСКИЙ КАНЬОН: ГРАНИЦЫ, ТЕРРИТОРИЯ, ПОСЕЛЕНЧЕСКАЯ СТРУКТУРА.

Проведен анализ научных публикаций относительно границ региона исследования. Определены пограничья Днестровского каньона по населенным пунктам. Установлен его административно-территориальный состав, обнаружена поселенческая структура и особенности ее расположения относительно административных районов.

Ключевые слова. Среднее Приднестровье, Днестровский каньон, поселение, населенные пункты, граница, административный район.

Summary:

Svetlana Dobrovolskaya. DNIESTER CANYON: BOUNDARY, AREA, SETTLER STRUCTURE.

The analysis of scientific publications concerning the limits of investigation area was carried out. According to the residential points we determined the boundaries of the Dniester canyon. Administrative-territorial composition and settler structure and its peculiarities of location according to the administrative regions were fixed.

Keywords. Middle Pridnystrovyia the Dniester canyon, settlement, residential points, boundary, administrative region.

Надійшла 06.09.2010р.

УДК 338.43

Олег ПУШКАР

СУТНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Розглянуто значення та зміст поняття територіальна організація суспільства. Досліджено підходи до з'ясування змісту поняття "територіальна організація суспільства" в науковій літературі. Обґрунтовано визначення поняття "територіальна організація закладів охорони здоров'я" за допомогою первинних форм геопросторової організації охорони здоров'я.

Ключові слова: територіальна організація суспільства, економічне районування, територіальна організація закладів охорони здоров'я.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливу роль в розвитку суспільства відіграє його територіальна організація. Це пояснюється тим, що потужний економічний та соціальний потенціал суспільства формують не тільки такі фактори, як кількість суб'єктів господарювання, їх